

Årsskrift 2018

Bilderna på framsidan visar Husbygård och Vrena Gård.
Båda bilderna cirka 1920-tal. Bilderna ur föreningens arkiv.

Tryckt i jan. 2019 av Linderoths Tryckeri AB, Vingåker

Förord

Du håller just i din hand Vrena och Husby-Oppunda Hembygdsförenings årsskrift 2018. Denna skrift som skildrar året 2018, är den trettonde årsskrift som föreningen utger.

Innehållet i skriften är, förutom sedvanliga föreningsinformationer, några artiklar om allehanda företeelser, personer, händelser och livsöden. Allt handlar om vår bygd och personer som bor eller har bott här.

Föreningen vill med sina skrifter i all blygsamhet sprida kunskap om gårdagens både små och stora händelser som tilldragit sig i vår bygd.

Kunskap om gårdagen ger underlag för bättre beslut i dag, som ju formar och påverkar morgondagen.

Vi hoppas att ni alla kan finna något intressant och lärorikt och önskar er en stunds trevlig läsning.

Göran Malm, redaktör

Innehållsförteckning

Förord	1
Innehållsförteckning	2
Styrelse 2018	3
Verksamhetsberättelse för år 2018	4
Kallelse till årsmöte 2019	6
Bygdeband och Fotogruppen	7
Några glimtar från verksamheten 2018	8
<i>Ett barndomsminne</i>	21
Av Birgit Nilsson	
<i>En berättelse om Sjöbo och familjen Mellström</i>	23
Av Eva Mellström	
<i>En dokumentär om Adelina och Henning Johansson</i>	27
Av Per Arnold Johansson	
<i>Soldattorpen i Vrena socken</i>	32
Av Göran Malm	
<i>Vackra, annorlunda och roliga namn på hus</i>	46
Av Göran Malm	

Styrelse under 2018 har varit

Ordförande	Göran Malm	070-5850151 a.g.malm@telia.com
Ledamöter	Ingvar Hugsén	
	Lilian Eliasson	
	Christer Karlsson	
	Kennert Arnerheim	
	Tomas Undin	
	Mai Renner	

Mai Renner avsade sig ledamotskapet av personliga skäl i april 2018 och har sedan dess inte deltagit i styrelsens arbete.

Övriga uppgifter och personer

Ansvarig för Bygdeband	Teddy Munkesjö	0155-911 50 teddy.munkesjo@gmail.com
-------------------------------	----------------	---

Årsskriftsredaktör	Göran Malm
---------------------------	------------

Revisorer	Gerhard Georgsson och Lars Lindkvist
------------------	--------------------------------------

Valberedning	Jan Farneborn och Eric Bundy
---------------------	------------------------------

Föreningens innehållsrika hemsida på bygdeband har adressen: *bygdeband.se* och därifrån klickar man sig vidare till Sörmland, Nyköpings kommun och Vrena församling.

För att snabbt kunna informera våra medlemmar vill vi gärna att ni lämnar e-postadress till oss på: a.g.malm@telia.com

Verksamhetsberättelse för år 2018

Preliminär

Styrelsen för Vrena och Husby Oppunda hembygdsförening vill för verksamhetsåret 2018 avge följande verksamhetsberättelse.

Styrelsen har under året bestått av:

Ordförande Göran Malm och ledamöterna Ingvar Hugsén, Lilian Eliasson, Christer Karlsson, Kennert Arnerheim, Tomas Undin och Mai Renner

Mai Renner avsade sig dock ledamotskapet av personliga skäl i april 2018 och har sedan dess inte deltagit i styrelsens arbete.

Kaffekommittén har bestått av Birgit Hugsén, Marianne Eriksson och en tid Lena Winnberg Björkman. Fotogruppen har letts av Teddy Munkesjö. Ansvarig för Bygdeband har varit Göran Malm med god hjälp av Teddy Munkesjö.

Årsskriftsredaktör har varit Göran Malm. Revisorer är Gerhard Georgsson och Lars Lindkvist och valberedningen har bestått av Jan Farneborn och Eric Bundy.

Medlemsavgiften har varit 150 kr/person eller 250 kr/familj eller två personer på samma adress.

Antalet medlemmar var vid årsskiftet 193.

Styrelsen har haft 11 protokollförda möten.

Organisation

Styrelsen

Styrelsen har gått igenom organisationen av styrelsearbetet och olika arbetsuppgifter och ansvarsområden har identifierats.

Styrelsearbetet har därefter reorganiserats och för alla arbetsuppgifter och områden har utsetts en ansvarig. För många uppgifter finns nu dessutom en skriftlig befattningsbeskrivning. Föreningens post är omställd till en postlåda vid lokalen oberoende av vilka personer som är i styrelsen.

På grund av olika bakgrunder, kompetenser och olika möjlighet att avsätta tid för uppgiften har en stor del av uppgifterna hamnat på en och samma person. De olika arbetsuppgifterna har emellertid löst efter hand.

Nya avtal har tecknats med de hyresgäster vi upplåter lokaler till.

Nya avtal har även tecknats med Hembygdsförbundet angående vår hemsida och för Bygdeband. Vi har skapat en egen hemsida på Face Book. Styrelsen har fastställt en GDPR-policy för hantering av personuppgifter i vårt medlemsregister och utformat regler för hur vi hanterar dem.

Kommiteér

Informella grupper har arbetat med olika uppgifter. De har varit: Kaffekommitén, Museigruppen, Ljusstöpningsgruppen, Bygdebandsgruppen och Fotogruppen.

Ekonomi

En reducering av kostnaderna har genomförts. Den största minskningen har gjorts genom att elavtalet med Vattenfall sagts upp. Elen kostade årligen cirka 6 500 kr. En omförhandling med vår hyresvärd har medfört att hyreskostnaden nu inkluderar vår elförbrukning mot en hyreshöjning med 1 200 kr per år. Bredbandsavtalet med Telia är uppsagt, liksom avtalet med kontanthanteringsföretaget Loomis och bankkontot med Sparbanken är avslutat. Kostnadsreduceringarna får dock fullt genomslag under 2019. Vi har haft som mål att nå ett nollresultat.

Verksamhet

De första aktiviteterna under 2018 var planerade och genomfördes av den tidigare styrelsen men efter årsmötet har vi planerat och genomfört programpunkter fram till och med årsmötet den 3 mars 2019.

Vi har genomfört fyra utflykter till intressanta platser, haft två större föredragsmöten i Vrena församlingshem, haft Öppet Hus sex gånger, och ordnat tre filmkvällar i lokalen. En mer utförlig redovisning av vad vi genomfört finns i årsskriften.

Ett bildspel med 90 bilder ur vårt arkiv har visats i Vrena församlingshem på Allhelgonadagen och på julmarknaden vid Vrena Grönt. En utställning om Vrenas industrihistoria för föreningen SSIF håller på att sammanställas. Den ska visas på museet Stadsvakten i Nyköping.

Fotogruppen har träffats under hösten och tittat på bilder och filmer i syfte att identifiera personer och platser.

Föreningen har varit representerad på krets- och förbundsårsmöten och flera styrelsemedlemmar har deltagit i flera kurser och regionala möten.

Våra föremål/bilder/dokument

En upptäcktsresan och gallring av de olika föremålen har genomförts. En uppmärksämning av alla föremål har inletts. Det fortsätter att lämnas in både föremål och bilder/dokument till föreningen som gåvor. Några lånar ut bilder som vi tillåts skanna av. Allt detta försöker vi ta omhand och märka upp respektive digitalisera. Under sommaren har vi även i år haft hjälp av två duktiga ungdomar som skannat bilder och dokument.

Styrelsen har beslutat att föreslå årsmötet att huvudmannaskapet för museet i Husby-Oppunda erbjuds Sockenföreningen i Husby-Oppunda.

Styrelsen tackar för det gångna året och önskar den nya styrelsen lycka till i arbetet för vår fina hembygd.

Vrena i januari 2019

Göran Malm, ordförande

Ingvar Hugsén

Christer Karlsson

Kennert Arnerheim

Lilian Eliasson

Tomas Undin

Kallelse till Årsmöte

Alla medlemmar kallas och är välkomna till årsmöte

Datum: söndagen den 3 mars 2019

Tid: vi börjar kl 14.00

Plats: Vrena församlingshem

Program:

- Sedvanliga årsmötesförhandlingar
- Förfriskningar
- Underhållning

Ur dagordningen kan nämnas en anpassning av föreningens stadgar gällande

- Val av filmansvarig och kaffekommitté utgår
- Godkännande av dagordning tillkommer
- Utseende av ombud till förbundets möten utgår
- Ändrad procedur för att ändra stadgarna

Dessutom beslut om att överlåta huvudmannaskapet för föreningens museum i Husby-Oppunda till Sockenföreningen i Husby-Oppunda.

Bygdeband och Fotogruppen

Arbetet med att dokumentera Halla, Vrena och Husby-Oppunda socknar fortsätter. Just nu, december 2018, finns det 6 055 bilder/dokument, 3 025 personer och 703 platser, hus och gårdar i databasen och arbetet fortsätter. Liksom tidigare år har vi haft en grupp av 10 – 12 personer som träffats under hösten för att tala om bilder och annan dokumentation vi har. Ny dokumentation kommer hela tiden in i databasen så det är ett arbete som aldrig tar slut.

Har du material, bilder, dokumentation eller information som är av intresse att spara för framtiden så hör av dig till:

Teddy Munkesjö Banninge Gård, 611 98 Vrena

Tel: 0705 49 75 63, E-post: teddy.munkesjo@gmail.com

Fikapaus med fotogruppen den 3 december 2018.

Här följer några glimtar från några av de aktiviteter som vi genomfört under år 2018.

Årsmöte hölls den 28 februari

i Vrena församlingshem. Ett drygt 30-tal medlemmar infann sig. Till mötesordförande utsågs Sigvard Augustsson. Till ny föreningsordförande valdes Göran Malm.

De avgående styrelseledamöterna avtackades med blommor, diplom och hedersnålar. Flera andra, bl a Ann-Kerstin Andersson och Teddy Munkesjö, som gjort och fortsätter att göra goda insatser för föreningen avtackades med blommor. Det hela avslutades med en stunds sångunderhållning av Sven Björkberg.

På bild ovan: Birgit Hugsén, Sigge Augustsson och Göran Malm

Filmafton den 21 mars

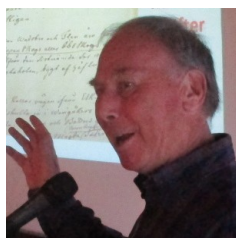
i vår lokal. Ett dussin medlemmar hade kommit för att se några av de fina års-filmer vi har i vårt digitala arkiv. Filmerna skildrar händelser inom vårt område. Det vi såg väckte många minnen till liv och många kommenterade det vi såg. Vi tackade filmaren Erik Pettersson med en varm applåd. I en paus hann vi även med en stunds trevlig samvaro och att fika och äta goda mackor som Birgit tillverkat.

Föredrag om vägar den 18 april

Vi var ett 20-tal medlemmar som kom till Vrena församlingshem och fick höra ett mycket intressant föredrag av Jan Moberg. Föredraget bar titeln

Från hålväg till motorväg och det och bildspelet handlade om de Sörmländska vägarna under 1 000 år. Jan berättade på ett fängslande sätt om våra gamla vägar och varför de ofta ligger just där de ligger. I en paus erbjöds fika.

Utflykt till gruvområdet på Hållet den 30 maj

Vi var några få som åkte till Nyköping i det varma vädret. Vi fick höra den mycket intressanta historien om gruvbrytningen på Hållet. Vår guide Anders Stenberg var mycket kunnig och han berättade om förhållandena från förr vid de olika informationstavlorna. I en paus förtärde vi från våra medförda fikakorgar.

Utflykt till Bie Brunn den 30 juni

Vi for i egna bilar till det sevärda målet *Bie Brunn*. Det blev ett besök som gav mer än vi väntat oss. Det fanns mycket att titta på och lära om detta fina ställe. Det fanns gott om informationstavlor och vi hade turen att även spontant träffa på en lokal guide. Den här dagen pågick den årliga *Bienalen* så det var fullt pådrag med olika aktiviteter. Allt väl ordnat av föreningen Bie Brunns Vänner.

Feriejobbare i somras

Vi hade även i år två ungdomar som under tre veckor skannat mer än 2 000 bilder och dokument från vårt arkiv. Vi är glada att ha fått nyttja dessa mycket flitiga och duktiga ungdomar i sommar. De båda var Emelie Gripsborn och Oscar Gustafsson.

Öppet museum den 21 juli

Under den dag då Husby-Oppunda genomförde sin loppisdag hade vi museet i Husby-Oppunda öppet. Det kom en hel del besökare för att titta på våra samlingar.

Vrenadagen den 1 september

Denna dag är ju oftast vårt största evenemang – så även i år. Vi hade ordnat med försäljning av våfflor, kaffe, saft, kartor skolplanscher, och annat. Vi hade våra skärmar utställda, Teddy visade Bygdeband, fotoalbum och annat var framme för beskådande. Det var fint väder och det kom mycket folk till vår lokal. Det var en arbetsam dag men mycket lyckad. Den gav dessutom ett bra tillskott till vår kassa.

Utflykt till Femörefortet den 30 september

Vi for i egna bilar ner till Oxelösund. På plats fick vi både se och höra den mycket intressanta historien om hur denna hemliga kustförsvarsanläggning kom till i början av 1960-talet. Den var i bruk ända till 1998. Vi tittade först på det som finns utanför anläggningen och gick sen in och ner i berget. Vår guide Mikael var mycket kunnig och kunde berätta om allt vi såg och kunde svara på våra frågor. Det var en intressant och givande förmiddag

Marmorbruksmuseet och Stavsjö Bruksmuseum besöktes den 14 oktober

Vi for i egna bilar. Först besökte vi Marmorbruksmuseet i Krokek där vi togs emot av sekreteraren Sara och guiden Per-Åke. Museet är en mycket omfattande anläggning med många byggnader, dagbrott och andra sevärda saker både utomhus och i de olika husen.

Stavsjö Bruksmuseum är en liten pärla och sevärt. Vår guide Fred var mycket kunnig. Det var två mycket intressanta besök. Mellan besöken åt vi lunch på Stavsjö Krog.

Lilla Antikrundan den 25 oktober

Det vi kallar Lilla Antikrundan genomfördes i vår lokal i Vrena. Vi hade besök av experterna Petri Jörestål och Andreas Lindgren. Vi hade tagit med oss olika föremål för att få dem värderade. Tyvärr visade det sig att vi inte tagit med oss några värdefulla föremål men det var kul ändå. Högst värderade blev en kaffekopp med fat i mönstret Zebra. Vi hann även med att äta fina mackor som kaffekommittén tillverkat och dricka kaffe/te därtill.

Den 4 november besökte vi Stadsvakten i Nyköping.

Där blev vi mottagna av ordföranden Eva Andersson. Hon visade alla de fina samlingarna och hon visade även att hon kan trollda.. Imponerande båda.

Ljustöpning den 14 november

Entusiasten Birgit Hugsén hade inbjudit till ljustöpning i lokalen. Hon och Ulla Edgardh stöpte av hjärtans lust. De höll på i flera timmar – och resultatet blev snyggt.

Fotogruppens avslutning den 3 december

Vi samlades för sista gången detta år. Det har varit kul tycker vi som deltagit. Vi ser gärna att fler kommer med.

Några minnen nertecknade av *Birgit Nilsson* år 2001.

Birgit Nilsson, född Johansson, var en av Adelina och Henning Johanssons 12 barn.

Ett barndomsminne

När jag var fem år flyttade Far och Mor med familj från Åtorp i Tunaberg till Farneby Skrivargård i Vrena. Morgonen den 14 mars 1919 när jag kom ut i köket var det tomt. Alla möbler och husgeråd var borta. Flyttlasset som drogs av hästar hade redan åkt på morgonen. Till hjälp hade Mamma: Alida, Karin, faster Selma från Häradstorp och tant Lisa från Näveksvarn.

Nu var det dags att resa. Ragnar med parhästar för vursten kom fram. Vi fick stiga upp: Mamma, Alida, Torsten, Maja, Lilly, Birgit, Alice och Per-Arnold, 8 månader. I en mindre vagn åkte Pappa, Karin och David som var sjuk och måste bäddas ner i vagnen. David fick stanna hos morbror David och moster Emma i Jönåker. Där blev vi bjudna på middag. Hästarna vilade i köpman Henrikssons stall. Mina bröder Hugo, Karl och några fler män hade gått dagen förut med korna. De rastade djuren på natten vid prästgården i Jönåker. Djurskötarna fick också mast hos morbror Karl och moster Emma.

Vår resa som fortsatte mot målet började bli tröttsam. Jag blev glad när Ragnar sa: "Nu är vi snart framme".

Vid järnvägsövergången i Farneby var signallampan tänd med rött och vitt ljus. Jag tyckte det var så fint. Hur det var på kvällen minns jag inget av. På morgonen därpå var det många karlar i köket, som fick mat innan de reste hem var och en till sitt. De hade hjälpt till med flyttningen.

Far och Mor och mina äldre syskon stod nu inför mycket arbete. Det var förbättringar på jordbruket och reparationer på byggnader. Nytt bostadshus byggdes 1926. Fördelarna vid Farneby var elektriskt ljus, telefon, nära till järnvägsstation och skolan. Visst var det mycken möda, men mera trivsel och glädje.

En vårdag 1919

När far och Mor varit ett par månader vid Farneby tog de sig tid att gå till Stavängarna. De kom hem genom kohagen och sjöängen. Vi var några ute vid gaveln av 1700-talsstugan när de kom åter. Far och Mor var så innerligt glada och berättade hur riklig växtligheten var. Far hade upptäckt att lövskogen skulle räcka till vedspis och övrig uppvärmning, vilket han tvivlat på förut. Mor talade om den vackra sjöutsikten över Farnebyfjärden.

Vårlöken blommade. Jag stod förundrad och lycklig.

Skrivargårdens gamla stuga. Foto före 1926

*På bilden syns till vänster den gamla ryggåsstugan som Birgit med familj flyttade in i 1919. Från vänster: Alida, Karin, Maja, Lilly, **Birgit** och Alice.*

Foto ur föreningens arkiv.

En berättelse om Sjöbo och familjen Mellström.

Skrivet av *Eva Mellström*

Karl Fredrik Mellström var ungsocialist och arbetade som smed på Nylunds Verkstäder i Nynäshamn, där han träffade Ida Andersson, bonddotter från Ripsa i Södermanland. Romantiken blommade och den 15 april 1911 förlovade de sig och de gifte sig den 27 april 1912.

I november 1916 flyttade Ida och Karl Fredrik med sina tre små barn till Vrena. Smidesmästare K F Mellström kunde där förverkliga sin dröm att sätta upp en egen smidesrörelse.

I mitten Karl Fredrik, till höger sonen Olle och till vänster en anställd medhjälpare.

1921 förvärvades Kaptensgården, som tidigare varit säte för kapten Sundberg, som trafikerat Hallbosjön och Yngaren med S/s Munter. Ida döpte om huset till Sjöbo, vilket hon tyckte var ett mer passande namn på den lilla stugan nere vid sjön.

Familjen Mellström med Karl Fredrik, Ida och de nu fyra barnen Olle, Karin, Astrid och Britta

Astrid, Olle med en katt, Britta och Karin. Foto ca 1924

K F Mellström var engagerad och tillhörde Vrena Arbetarkommun alltsedan det år han kom till Vrena och han var även ledamot i kommunfullmäktige och ordförande i Barnavårdsnämnden. Han var kassör i Smidesmästarföreningen och ordförande i Pensionsnämnden. Han var verksam som smed några år efter fyllda 70 år.

Ida var en mycket älskad och uppskattad person och tillsammans med Karl Fredrik skapade hon ett trivsamt och välkomnande hem vid Sjöbo, som varit en plats där släkten alltsedan dess har samlats.

Karl Fredrik, äldsta barnbarnet Helena och Ida framför Sjöbo

Sjöbo vid högvatten, troligen 1921

Sjöbo, Strandvägen 5

Det nybyggda Sjöbo 2017. Foto Gunnar Lundmark

Så var den lilla historien i korthet om Sjöbo och familjen Mellström som bodde där. Karl Fredrik gick bort 1955 och Ida 1967 och de bodde kvar i Sjöbo fram till sin bortgång.

En dokumentär om Adelina och Henning Johansson

Skrivet av *Per-Arnold Johansson* hösten 2001

Johan *Henning* f 15/12 1871, d 22/8 1950

Adelina Sofia (Andersson) f 18/4 1872, d 22/11 1945

Det var ett stort steg för mina föräldrar, Adelina och Henning, när de flyttade från den lilla gården Björntorp i Lunda till den för tiden stora arrendegården Åtorp i Tunaberg, som då ägdes av Näfvekvärns Bruk.

År 1916 sålde Näfvekvärns bruk sina skogar och arrendegårdar till familjen Danielsson från Blankaholm i Småland och Tunabergsbolaget bildades.

År 1918 blev Far och Mor uppsagda från arrendet av Åtorp för avflyttning den 14 mars 1919.

Familjen var stor att försörja och man måste förstå att det var mycket "pirrigt" och ansvarsfullt att hitta en ny plats att flytta till och därför började de ganska tidigt att söka efter en ny gård och bostad.

Den 20 juni 1918 tecknade de köpekontrakt på Farneby Skrivargård i Vrena. Gården var i ganska dåligt skick när det gällde bebyggelse, bl a och i synnerhet bostaden. Under senare år har många funderat över varför inte Mor fick möjlighet att besöka gården och se den dåliga bostaden innan affären gjordes upp. Men vi måste tänka oss tillbaka till 1918, då köpet gjordes upp.

Bostaden vid Skrivargården var en ryggåsstuga och vid den här tiden var det inte ovanligt att bo just i en sådan stuga. Det är cirka fyra mil mellan Åtorp och Farneby. Varken Far eller Mor kunde cykla och biltrafiken hade vid den tiden inte kommit igång. Inte heller fanns någon bussförbindelse mellan Näfvevarn och Nyköping. Alternativet var att med häst åka till Nyköping och sedan tåg till Vrena och gå till fots tre kilometer till Farneby och tillbaka samma väg eller med häst till Larslund och sedan tåg. I båda fallen cirka 2,5 mil med häst. Som jag tidigare nämnt gjordes köpet upp den 20 juni 1918 och cirka fem veckor senare, den 1 augusti, kom jag till världen. Följaktligen måste man förstå att Mor under rådande omständigheter inte vågade ge sig ut på en sådan lång resa, ty då kunde det gått som för jungfru Maria att hon fått föda i ett stall, då härbärgen saknades efter vägen.

Jag nämner i början att flyttningen från Björntorp till Åtorp var ett stort företag, men då vill jag påstå att flyttningen från Åtorp till Farneby var ett stort lyckokast för familjen och inte minst för oss barn. Nu kom vi till en öppen bygd med bondgårdar där även ungdomar bodde. I bostaden fanns tele och el installerat när vi flyttade in. Det var nära till skolan och gården låg mellan två järnvägssamhällen, Vrena och Bettna, med bra tåg förbindelser och affärer. Mycket annan service och hantverkare fanns, bl a en byggmästare i Vrena, Hjalmar Johansson, som ritade och byggde det nya bostadshuset vid Skrivargården.

Det var sju svåra år när det gällde boendet från 1919 till 1926 då den nya bostaden var färdigbyggd för inflyttning. Redan i ett mycket tidigt stadium började man planera för den nya bostaden. Timmer avverkades och forslades ur skogen och kördes till den bygdesåg som fanns i närheten och jag minns hur det växte upp brädstaplar bakom visthusboden 1923 – 1925. Stenarbetare kom och bilade ut stenblock till grunden uppe i kohagen. Dessa stenblock släpades hem på en stendrög vid passande slädföre.

Byggnadsåret 1926 var ett oerhört arbetsamt år för hela familjen, inte minst för Mor och de övriga kvinnorna i det stora familjehushållet och många hantverkare, som skulle ha ett mål mat samt kaffe varje dag samtidigt som man bodde i en primitiv bostad.

Hela huset gjordes inte helt färdigt samma år, endast nedre våningen och övre hallen. De övriga rummen och köket på övre våningen färdigställdes några år senare. Köksavloppet gjordes klart och vattenledningsrör drogs in som förberedelse för senare påkoppling, vilket skedde ett par år senare med tryckvattensaggregat.

Jag nämnde att man tog timmer ur egen skog och körde till en närliggande såg i trakten, där timmer sågades till brädor och plank till den nya stugan., När den gamla ryggåsstugan från 1700-talet, som låg på samma plats som den nya skulle ligga, var riven tog man tillvara det gamla timret, som var runda stockar. En dag kom en timmerman med yxa och bilyxa och stannade i ett par veckor och med domkraft bilade ut fyrkantstockar, som sedan med dymlingar slogs samman till block c:a en meter breda och c:a 2.5 – 3.0 meter långa motsvarande den takhöjd som blev takhöjden i den nedre våningen.

Byggmästare Hjalmar Johansson kom sedan med snickare Edvin Johansson, Vrena, bror till Hjalmar, Sven Johansson från Larslund, Fjällskär samt Eriksson från Enstaberga, hantlangare och allt-i-allo var Edvin Sandberg från Vrena. Byggnadssnickeriet såsom fönster och dörrar beställdes vid Åléns Tröskverksfabrik i Flen och kom med tåg till Vrena station.

Vad gällde värmekällor diskuterades centralvärme, som var ett modernt alternativ och inte så väl beprövat och man avrådde från detta och i stället installerades kakelugnar. Hur stor byggnadskostnaden blev är jag osäker om, troligtvis c:a 12 000 – 13 000 kronor.

Under åren förbättrades gården i övrigt, bl a täckdikades gårdens alla åkrar och därmed ökade skördarna. Övriga byggnader genomgick också renovering.

I och med detta steg Fars och Mors anseende i grannarnas ögon så den stöddiga bondgubbe som uttalade "de där kommer att äta upp Skrivargården på ett par år" när den stora familjen kom flyttande, han fick nog ändra sitt felaktiga utlåtande. En annan granne sade efter några år "den där skrivarn det är en klippare".

Fars och Mors anseende i deras omgivning förbättrades också när Hugo samt Alida och Reinhold flyttade tillbaka till Åtorp som arrendatorer. Vid bröllopet i maj samma år när Alida och Reinhold gifte sig var flera av grannarna i Vrena medbjudna till Åtorp, där vigsel och bröllop ägde rum och då fick de se vilken stor och fin gård Far och Mor tvingats lämna.

Bostaden var nästan nybyggd, uppförd 1909 och med en långa allé mitt framför bostadshuset. Uthuset var stort och fint med körbana genom hela byggnaden, som underlättade inkörning av hö och säd och åkrarna låg tätt omkring gården.

När far och Mor med den stora familjen kom till Farneby Skrivargård var gården i mycket dåligt skick. Byggnaderna var nedslitna, åkermarken dåligt brukad och skogen nedhuggen. Gården hade också bytt ägare många gånger under de föregående åren. Tack vare att alla i familjen fick vara friska och krya kunde även de yngre familjemedlemmarna vartefter åren gick hjälpa till att förbättra gården, vilket medförde bättre förhållandes för hela familjen.

Jag frågade en gång en av mina äldre bröder, Ragnar, som ju var vuxen, 18-19 år när köpet av Skrivargården gjordes upp om det inte varit möjligt att köpa en bättre gård som inte var så förfallen. Svaret: "det fanns inte ekonomiska möjligheter till detta". Man måste ju förstå att dels ville man nog inte sätta sig i skuld genom banklån och dels var nog inte bankerna villiga att låna ut pengar. Utvecklingen av det ekonomiska läget efter första världskriget med en mycket kraftig depression med fallande priser på just jordbruksfastigheter och även

jordbruksprodukter under hela 1920-talet och under 30-talets början hade till följd att många lantbrukare inte klarade av sina lån. När banken sedan krävde inlösen av låneskulder ned till lågt liggande inteckningar i fastigheten var det många som blev tvungna att lämna sina gårdar under de här åren och banken tog över fastigheterna. Med tanke på detta var det ju klokt och förståndigt att inte sätta sig i stora skulder.

Jag kan lova att Far och Mor med all rätt var både en smula stolta och glada över vad de hade uträttat med ganska stora förbättringar av gården under åren 1919 till 1937, då de upphörde med lantbruket och arrenderade ut, men kunde bo kvar på gården i en liten lägenhet på övre våningen långt in på sin ålders höst.

Så här var det – som jag minns det. *Per-Arnold Johansson*

*Henning, Karin, Märta och Adelina framför det nya huset.
Foto: David Steninger sent 1920-tal.*

Soldattorpen i Vrena socken

Skrivet av Göran Malm november 2018

Det har tidigare skrivits om de soldat- och grenadjärtorp som har funnits och vilka en del fortfarande finns i Vrena socken.

I vårt arkiv finns mycket samlat som har forskats fram och nedtecknats av Signe Hellsten, Alvar Andersson och andra.

En studiecirkel som arbetade under slutet av 1970-talet, arbetade fram mycket material om torpen, soldaterna och deras historia. Materialet förvaras dock till olika delar på olika ställen i arkivet. En del har publicerats i tidigare årsskrifter. De fina bilder som togs av Alvar Andersson under studiecirkelns arbete tycker jag är värda att visa. En hel del material och några bilder finns redan visserligen redan utlagt på Bygdeband.se. till exempel vilka som tjänstgjort som soldater på de olika torpen, men några tycker kanske det är lättare att läsa i denna skrift.

I mina efterforskningar då jag i olika arkiv sökte underlag till boken om Farneby upptäckte jag i det som tidigare skrivits om soldattorpen en del småfel och missförstånd. En del nya uppgifter upptäckte jag också.

Därför skriver jag denna uppdaterade och kompletterande redogörelse om de olika torpen.

Inledning/bakgrund

Efter att beslut tagits år 1682 om att införa det *Nya Indelningsverket* skulle landskapet Södermanland ställa upp med 1 200 soldater. För Vrena socken ankom att ställa upp med totalt nio. Av dessa skulle de två tidigare rusthållen ställa upp med varsin grenadjär. En grenadjär en form av elitsoldat på vilka det ställdes hårdare krav för att bli antagna. De skulle till exempel vara två tum längre.

Det fanns således totalt nio torp. Sju av torpen var för infanterisoldater tillhörande Södermanlands Regementes livkompani och två var avsedda för grenadjärer. Dessa båda grenadjärer tillhörde Livregementets Grenadjärer senast förlagt i Örebro.

För att avlöna befäl inrättades tjänstebostäder av olika storlek. Större hemman köptes till officerare, mindre till underofficerare och oftast före detta torp till underbefäl.

Hela Farneby i Vrena blir inköpt av Kronan

I Vrena köpte Kronan under sent 1680-tal de båda hemman som Farneby då bestod av. Under det ena fanns dessutom två torp, Björktorp och Hålvedstorp. De båda hemmanen fick nu ingå i soldatrotarna.

Efter köpet delade Kronan så småningom upp markerna så att *fyra* lika stora hemman bildades. Dessa skulle fungera som tjänstebostäder för underofficerare. De två torpen blev egna mindre hemman och avsattes som bostäder till underbefäl.

I Björktorp till exempel, flyttade en pipare, d.v.s. en dåtida signalist, in.

De fyra större hemmanen kallas i handlingar den första tiden kort och gott för A, B, C och D. Så småningom började de kallas för Östergården, Mellangården, Skrivargården och Öfvergården.

Namnen kom troligen av hur de olika hemmanens byggnader var belägna i den samling av hus som de låg i. Östergårdens byggnader låg längst åt öster, Skrivargårdens byggnader låg åt väster och var avsedd för en underofficer som var regementsskrivare, Mellangårdens byggnader låg mellan dessa båda hemmans byggnader och Öfvergårdens byggnader låg lite för sig och lite högre.

De hemman som var avsedda som tjänstebostäder ingick inte i soldatroten, dvs de behövde inte bidra till att, tillsammans med andra hemman, hålla en soldat.

därefter vanliga kronoskattehemman. De måste då båda ingå i roteringen. Så av Farnebys fyra hemman och två torp ingick därefter bara två hemman i rotesystemet: Mellangården i Farneby rote nr 60 och Öfvergården i Binklinge rote nr 62.

Indelning av hemmanen i rotar

Det var Kronan som beslöt vilka hemman som tillsammans skulle bilda en soldatrote. Riktvärdet var 2 mantal. För att få en mer enhetlig och rättvis behandling av soldaterna och torpens utförande och skötsel ingick alltid mer än ett hemman i gruppen av hemman som ansvarade för ett torp.

Då rotesystemet byggdes upp ålåg det rotebönderna att tillsammans att avsätta mark till och bygga upp torpen med sina olika byggnader. De skulle hålla vissa mått och byggas på ett visst sätt. Det var även föreskrivet hur stor åkerareal som skulle höra till.

Då indelningsverket avvecklades med början 1901 fick soldaterna vara kvar i tjänst så länge de ville eller levde. Därefter revs torpets byggnader och marken återgick till den gård på vars mark det legat. I en del fall styckades torpets mark av från gården, blev egen fastighet och såldes.

Nedan visas ett typiskt soldattorp, dock inte något i Vrena.

Soldatrotar i Vrena

Alla hemman i Vrena som inte var någon form av frälsehemman, prästgård eller redan ägdes av Kronan skulle ingå i någon soldatrote. I Farneby ingick därför inte de hemman som var avsatta som tjänstebostäder.

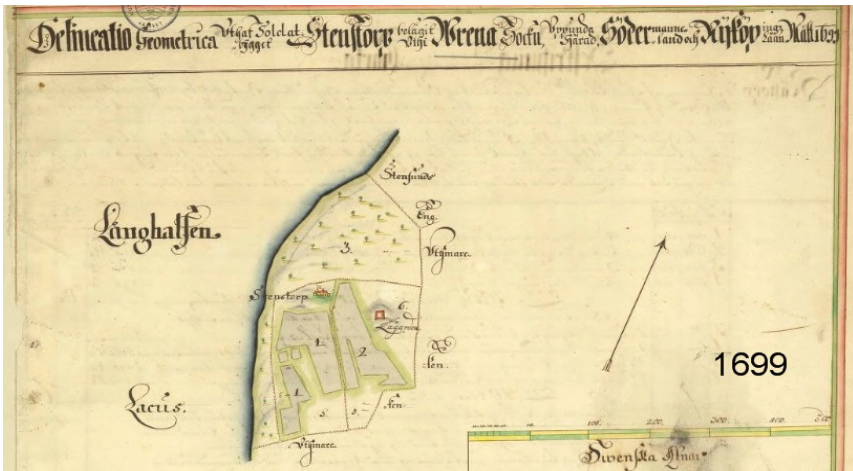
De nio rotarna och torpen var, med de senaste rotenumren

Torpets officiella benämning	Siste soldatens efternamn	Karta	Bild och byggnader finns kvar
Stensund 51	<i>Elf</i>	X	X X
Vevelsund 59	<i>Fors</i>		
Farneby 60	<i>Öman</i>	X	
Ekeby 61	<i>Borg</i>		X
Binklinge 62	<i>Lundin</i>	X	
Vrenaby 63	<i>Tapper</i>	X	X
Vrenaby 64	<i>Thålin</i>	X	X
Binklinge 109	<i>Greadjn. Frick</i>		X
Ilända 110	<i>Grenadj. Yd</i>	X	

Torpen benämns i husförhållängder med sitt rotenamn. I folkmun har de även kallats för det namn den boende soldaten hade som efternamn. Till exempel torpet Ekeby 61 kallades för *Borgens* och Vrenaby 63 för *Tappers*. Det var praktiskt då en ny soldat ofta fick överta företrädarens soldatnamn så benämningen kunde fortsätta att användas.

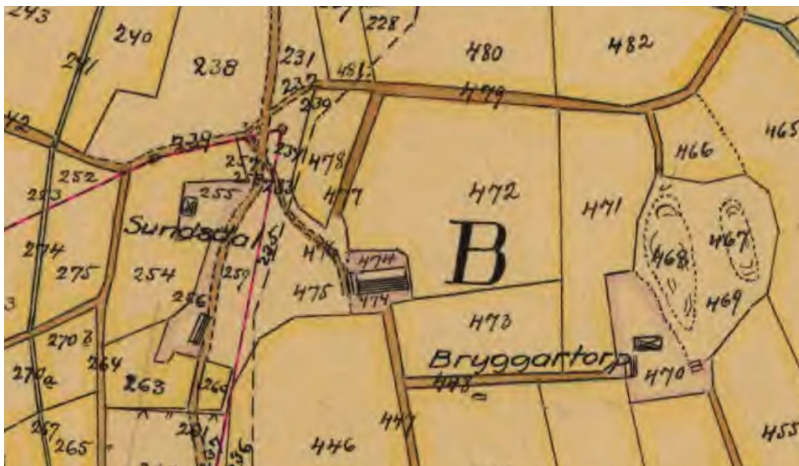
För de torp som fortfarande finns kvar finns även en bild.

Det första torpet låg vid dagens Lilla Stentorp och kallades Stentorp. 1812 flyttades funktionen som soldattorp över på det då nyinrättade torpet Sundsdal. Från 1887 till 1930 fungerade slutligen torpet Solvik som soldattorp. Den siste soldaten var Karl Alfred Elf (Johansson) född 1866 och antagen som soldat 1887. Han blev vice korpral 1927 och var i tjänst till sin död 1930.

Karta över **första** platsen för soldattorpet Stensund 51,
Stentorp. Uppbyggt av Corporalen Simon Johansson 1699.

Den **andra** platsen för soldattorpet var Sundsdal under åren 1812-1887.

Del av karta år 1918 då Sundsdal dock inte var soldattorp längre.

*Bild på hur det om- och tillbyggda bostadshuset såg ut 1979.
Foto Alvar Andersson*

Och den **tredje** och sista platsen var Solvik, mellan åren 1887 – 1930 då den siste soldaten, vicekorpralen Karl Alfred Elf avled. Byggnader finns kvar och den stora tillhörande marken är avstyckad och privatägd och har 2018 fastighetsbeteckningen Almudden 3:3.

Del av karta av år 1918.

*Bild på soldattorpet Solviks bostadshus 1979.
Foto Alvar Andersson.*

Vevelsund 59

Torpet låg på mark tillhörig byn Vevelsund. Det låg på en bergknalle en bit in från vägen.

Siste soldaten var Carl Oskar Fors född 1864 och antagen som soldat 1890. Han begärde avsked 1907 och flyttade med sin familj till det hus V'rnlund som han byggt p sin mark k;pt 1904 och avled 1945.

Alla byggnader är borta och inga rester finns kvar förutom en skylt och marken har återgått till Vevelsund.

Farneby 60

Torpet låg på mark tillhörig Segnesta men Farneby var huvudrote de första åren. Det låg söder om den nu försvunna sjön Vättjen. Siste soldat var Nils Johan Öman född 1870 och som efterträdde sin far som soldat. Nils Johan begärde avsked 1904. Inga synliga rester finns kvar förutom en skylt.

På kartan syns även granntorpet Snickartorp under Segnesta.

Ekeby 61

Torpet låg längs upp i norr, på gränsen mot Skenala, på mark tillhörig Ekeby by. Huvudrotehemman var en av gårdarna i Ekeby. Det kallas i kyrkans handlingar Solstugan. Det var dock en annan stuga strax intill som syns på kartan.

Siste soldaten var Anders Johan August Borg född 1859. Han antogs 1882 och begärde avsked 1902. Han avled 1940.

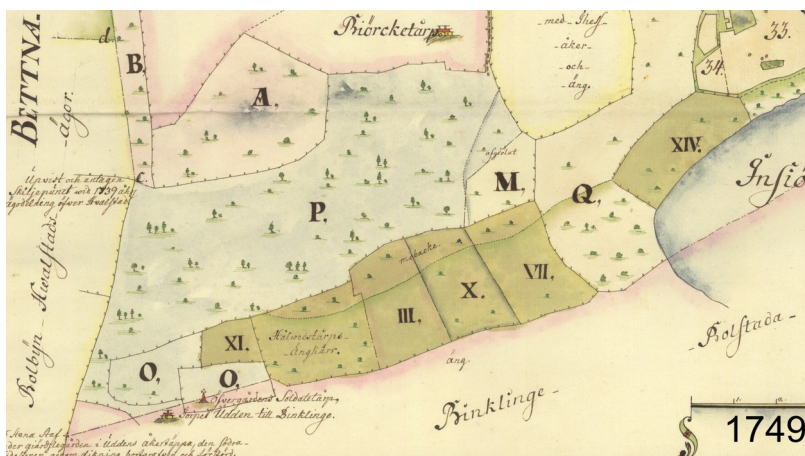
Del av häradskartan 1897. ST = soldattorp.

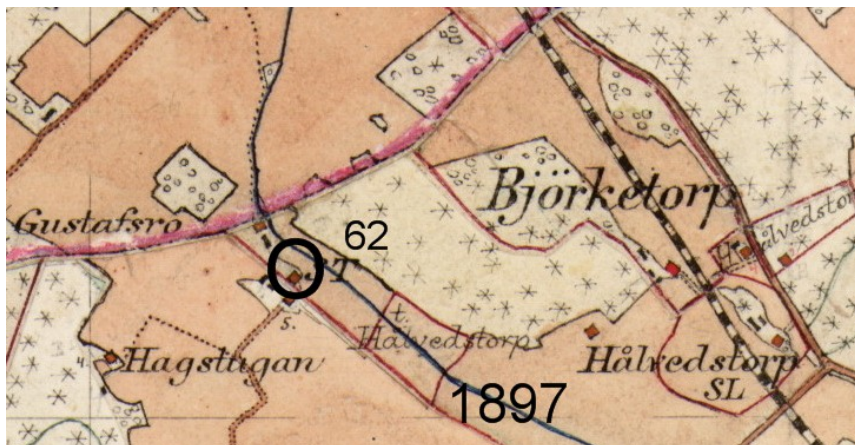

Bilden visar det senare byggda huset. Nere till vänster skymtar grundstenar till det ursprungliga bostadshuset.

Binklinge 62

Torpet låg på Öfvergårdens mark, längs i nordväst nära gränsen till Bettna. Det låg granne med Binklinges torp Udden. Det låg dock nedanför kullen på vilken Udden låg. Det kallas på kartan 1749 för *Öfvergårdens Soldatetårp*.

Ovanstående karta är en del av häradskartan. ST = soldattorp, SL = soldatlägenhet

Vrenaby 63

Torpen 63 och 64 låg och ligger grannar lite nordväst om Vrena samhälle. På kartan från 1897 står 2 ST.

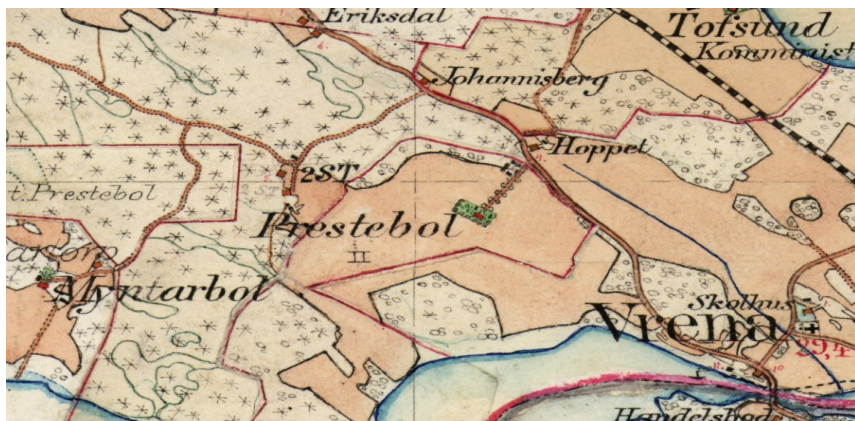

Foto Alvar Andersson 1979

Vrenaby 64

Torpet ligger granne med torpet 63. Karta se ovan. Här bodde den sista soldaten Thålin till år 1914.

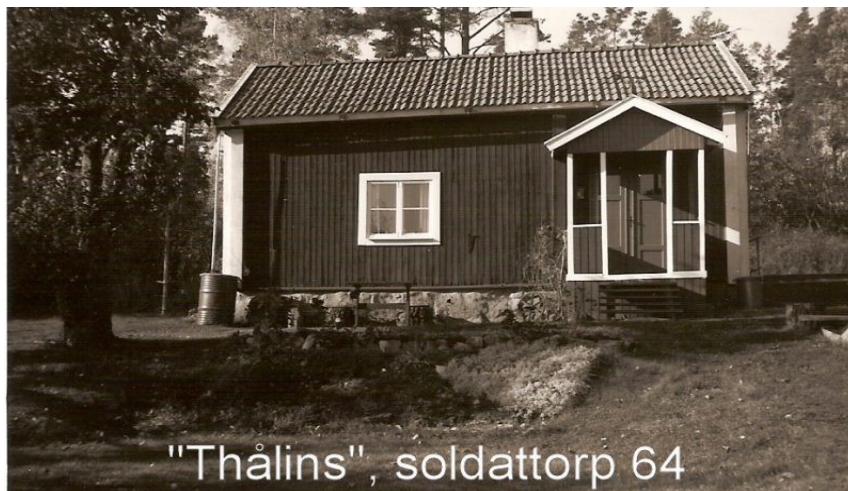

Foto Alvar Andersson 1979.

Binklinge 109

Torpet ligger intill vägen på Vrenasidan, strax innan bron över Skräddartorpsån. Detta torp beboddes av en grenadjär. Det heter *Sundstugan*.

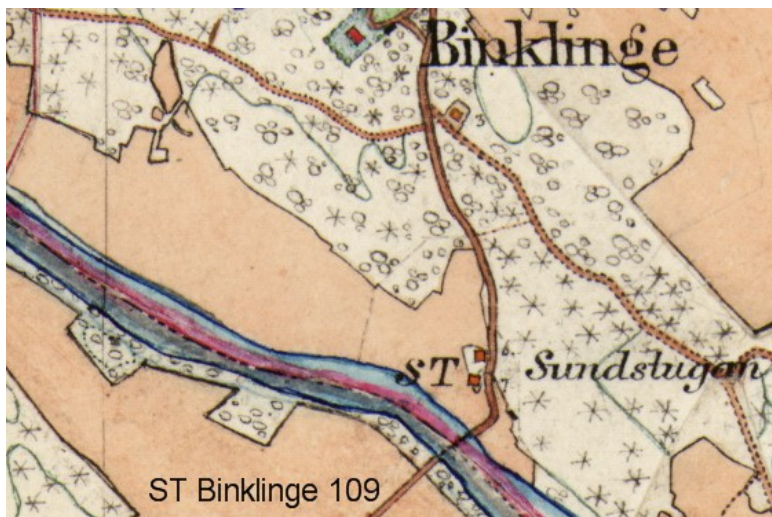

Foto Alvar Andersson

Ilända 110

Llända Rusthåll med sitt ryttartorp nr 110 var sedan 1600-talet ett rusthåll där två hemman samfällt skulle tillhandahålla Kronan en ryttare med en häst. Det var taxerat till 1 mantal. Det blev senare ändrat till att rusthållet skall hålla en grenadjär. Namnet levde dock kvar.

I roten ingick bara de två hemmanen i Ilända men till sin hjälp med ekonomin hade rusthållet sedan gammalt tilldelats ett markstycke av Farnebys mark. Den marken kallas för *Ilända Utjord*. Den kunde brukas av Iländas ägare eller arrenderas ut. Den finns fortfarande kvar och är sedan länge privatägd men obebyggd.

Del av karta 1766. Torpet kallas här för Rytartorp.

Vackra, annorlunda och roliga namn på hus i Vrena samhälle

Skrivet av Göran Malm 2018

Under 1980-talet slutade postverket att använda de olika namnen på husen. Då infördes i stället konsekvent gatunamn och husnummer på alla hus i samhället. Lite tråkigt tycker en del men det var så bestämt. Förr var det nödvändigt med namn på olika hus bland annat för att posten skulle kunna delas ut. I dag är det inte så vanligt att nya hus i samhället döps till ett namn.

I Vrena finns många vackra, annorlunda och roliga namn. Britta Berggren ritade som cirka 12-åring några färglagda kartor med alla hus och namn utsatta, de hus som då fanns.

För att påminna om alla namn som kanske har fallit i glömska listar jag här några av dem. Det finns olika typer av namn. Bland andra finns två namn på kungliga slott. Passar även på att visa några bilder ur vårt arkiv. Anger även den gatuadress huset har i dag.

Haga, i dag Jurellsvägen 6. Huset byggt på 1910-talet.

Solliden, i dag Fabriksvägen 1.

Huset byggt 1939 och har, utöver bostad, inrymt både telefonstation och bankkontor.

Tomtebo, Villavägen 6.

Montyro , låg på nuvarande Strandvägen 18. Huset brann ner på 1960-talet och nu sedan länge rivet. Namnet lär komma sig av att den som byggde hade varit i USA innan han kom till Vrena. Huset byggdes nedanför ett berg, mountain på engelska och uttalas "mont" på sörmländska – därav namnet.

Bilden är från tiden då skräddaren Frithz hade sitt skrädderi inrymt i huset. Frithz är den ende Vrenabo som hamnat på ett frimärke.

Sevilla. Stationsplan. Huset låg mitt emot Vrena station och byggdes på 1920-talet. Här fanns, utöver lägenheter, också Vrenas postkontor under många år. Huset revs 1984.

Skansen. Hagavägen 5. Det första huset byggdes på 1910-talet. Det brann ner 1945 och ett nytt hus uppfördes. Huset är svårt att se från Hagavägen men bilden visar hur det ser ut.

Sparrehill. Strandvägen 10. Det i dag vackra huset byggdes på 1910-talet av en man som hette Andersson och just kommit hem från USA. Namnet är därför lite "USA-inspirerat".

Villa Maj, Villavägen 18. Huset byggt på 1910-talet av byggnadssnickaren Gustaf Johansson och hans fru Augusta. Han hade en dotter som hette Maj som fick ge namn till huset. Här har funnits ett åkeri med stall för hästar

Kullen, Verkstadsvägen 4. Fastigheten köpt och huset byggt 1920 av Vrenas store entreprenör, folkskolläraren mm August Flodkvist. Det ligger högst upp på en kulle så det är ett passande namn.

Solhem, Strandvägen 9. Huset byggt av bröderna Lars och Gustaf Eriksson 1908. Ligger soligt.

Elinshäll, Strandvägen 7. Huset byggt av Lars och Gustaf Eriksson 1908. Döpt efter Lars fru Elin.

Kolarbo, Hagavägen. Det finns två Kolarbo - Stora och Lilla. Det var två flerfamiljshus som på 1920-talet byggdes av Backa-Hosjö som bostäder åt de anställda som sysslade med kolning. Husen finns kvar men är ombyggda.

På flygbilden syns från höger Stora Kolarbo, Lilla Kolarbo, Förmansbo, Majbo och "chefsbo" Björka.

Tegelbo, Mårtensdalsvägen

Byggdes av Backa-Hosjö 1923 som bostäder för de anställda på tegelbruket. De ansågs vara toppmoderna då. De hade rinnande vatten, avlopp och svinhus.

Mårtensdalsvägen 10 + 8

**Ett stort *tack* till våra sponsorer
som bidragit till tryckningen av
denna skrift.**

Bettna Såg AB

Eriksson & Söners Möbelsnickeri AB

Firma Svets & Svarvprodukter

Padrons Svets & Smide AB

Per Johansson och HEMTAB AB

Preko Verkstads AB

Stigtomta-Vrena församling

Vrena Boutique AB

Vrena Grönt AB

Vrena Handel AB

Vrena Mekaniska Verkstad AB

Vrena Vilt AB